

Wam de Moor Een doorbraak voor het literatuuronderwijs?

Het CVEN-rapport. Een titel die als een man of je afkomt. *The Pentagon Papers. Dossier Bruno. De zaak 40/61.* Zoiets. En de toon van het 'Eindverslag van de Commissie Vernieuwing Eindexamenprogramma's Nederlandse taal en letterkunde v.w.o. en h.a.v.o.' is navenant. A. Braet en de zijnen weten waar ze het over hebben, en wat ze te zeggen hebben zeggen ze goed. Te waarderen valt meteen dat de redacteurs Braet en Hendrix (Ton, van het Cito) snel inzicht geven in de vijf fasen waarin het werk van de commissie is geschied. Zij beschrijven (1) de werkzaamheden van de CVEN, (2) de preadviezen van deskundigen, (3) het behoeftenonderzoek, (4) de voorlopige voorstellen, reacties en aanpassingen, en (5) de definitieve voorstellen.

Tevreden constateren zij dat in de vijfde fase de staatssecretaris, geconfronteerd met het eindprodukt, van mening was dat de CVEN 'goed (had) gekeken naar de maatschappelijke behoeften en toegewerkt naar consensus door docenten en allerlei organisaties en instellingen zoveel mogelijk actief bij de voorstellen te betrekken'. De staatssecretaris moet weliswaar nog beslissen, maar hij lijkt over de streep. Op voorhand heeft hij de CVEN-leden gevraagd hun activiteiten nog een jaar te rekken en wel om een nadere taakomschrijving op te stellen voor de uitwerking van allerlei uitvoeringsvoorstellen.

Die taakomschrijving, vooral bedoeld voor de verzorgingsinstellingen als SLO en Cito, mag er ook wel komen, want op de verschillende onderdelen is een nadere definiëring van de voorstellen nog wel nodig. Op dit soort details zullen we in Tsjip 4 zeker ingaan. Dan zullen we ook het rapport in zijn geheel aan een kritische blik blootstellen en daarvoor de nodige deskundigheid uit theorie en praktijk recruteran. Nu wil ik mij beperken tot de voornaamste wijzigingen die het literatuuronderwijs betreffen. Juist op dat terrein had de commissie veel adviezen ingewonnen, van de deskundigen op het gebied van de oudere en moderne letterkunde, en van de commissie literatuurdidactiek, bestaande uit de SPL-leden Willibrord Lohman, Riet Ross, Gert Rijlaarsdam en ondergetekende. Die adviezen zijn nagenoeg onverkort afgedrukt in Het CVEN-rapport en zo is te allen tijde traceerbaar waar de ideeën voor het nieuwe literatuuronderwijs vandaan komen.

Het voor het literatuuronderwijs meest kwetsbare deel van de raadpleging heb ik van meet af aan het behoeftenonderzoek door de SCO gevonden. In feite zat de CVEN hier met een erfenis van de vorige staatssecretaris, Ginjaar-Maas, maar het kon niet anders of een dergelijk grootschalig onderzoek zou werken ten faveure van het nut. En dus scoorde onder abiturienten het literatuuronderwijs het minst voordelig, want literatuur wordt bepaald door 'het nut van het nutteloze' zoals Van de Ven het zo mooi heeft gezegd. In de trits 'gesprekken, monologen, toespraken en literaire teksten' komen de laatste inderdaad achteraan: het minst gebruikt, het minst ervaren als een tekort. Toch spraken de aangesproken personen zich positief uit voor het behoud van literatuur in het schoolonderzoek.

In de definitieve voorstellen staat, samengevat, over het literatuurgedeelte het volgende: 'Het schoolonderzoek letterkunde heeft betrekking op minimaal 25 (v.w.o.) of 15 (h.a.v.o.) literaire werken met hun achtergronden (1). Ongeveer de

helft van die werken (2) moet representatief zijn voor de Nederlandse literatuurgeschiedenis, voor v.w.o. van de periode van 1170 tot heden, voor h.a.v.o. van de periode van minimaal 1916 tot heden (3). Uitgangspunt van het schoolonderzoek vormen besprekingen van de werken (4), die voorbereiden op het interpreteren, analyseren, beoordelen (5) en het verslag uitbrengen over persoonlijke ervaringen met de werken (6).¹ De cijfers zijn van mij, want ik wil er nu, korthedshalve -later meer- dit over zeggen:

(1) Hiermee komt de CVEN tegemoet aan duidelijkheid over de omvang van de leeslijst. Zowel de preadviescommissie Moderne letterkunde (herinner U de beruchte kwestie van het eenentwintigen waarvoor Anbeek, Bekkering en Goedegebuure verantwoordelijk waren) als onze preadviescommissie Literatuurdidactiek heeft hierop aangedrongen.

(2) Ik leg dit uit als de instemming van de commissie met ons voorstel om de literatuurlijst Nederlands open te breken voor die scholen en docenten die hun leerlingen willen confronteren met de wereldliteratuur in vertaling en/of de literatuur van minderheden.

(3) Dit is een compromis tussen ons voorstel om enerzijds voor het havo het bereiken van de doelstelling 'historisch inzicht' iets gemakkelijker te maken door conform het oude idee van Van den Bosch de periode waarover de historische letterkunde zich uitstrekt althans voor het examen in te korten en anderzijds -middels het woord 'minimaal'- het verzet uit het veld en de samenleving die de ruimte wilden houden om ook havo-leerlingen te verplichten kennis te nemen van de literatuur uit vroegere perioden.

(4) Ik vertaal dit als ruimte om bij het tentamen uit te gaan van eerder geschreven boek- en tekstbesprekingen en daarmee van het leesdossier, zoals door ons is voorgestaan ter voorkoming van het gedoe met uittreksels en dergelijke.

(5) De volgorde van 'interpreteren, analyseren en beoordelen' is niet geheel juist: het analyseren gaat immers vooraf aan het interpreteren. Wezenlijke toevoeging is het beoordelen. Dit staat voor een wens die centraal is komen te staan in het preadvies van de commissie Literatuurdidactiek. Ze komt voort uit de gedachte dat wanneer het nodig is het beoordelend vermogen van de leerling te toetsen, deze ook tot dat zelfstandige oordeel moet zijn gebracht. Daarmee wordt het wezen van literaire competentie gewaarborgd. Een belangrijk innovatiepunt, omdat men zich totnogtoe beperken kon tot analyseren en interpreteren.

(6) Dat leerlingen verslag uitbrengen van hun persoonlijke ervaringen met werken sluit aan op de vorige twee punten. Het maakt het mogelijk om met het begrip 'reflectiviteit' in het literatuuronderwijs ernst te maken. Ook dit is een voorstel dat men in het preadvies Literatuurdidactiek kan nalezen.

De CVEN geeft daarna een uitvoeriger beschrijving van de programma's waarbij blijkt dat bij het *beoordelen* ook gerefereerd dient te worden naar anderen (critici, literatuurhistorici 'en het oorspronkelijk beoogde publiek' (p. 116) en dat zij bij het verslag uitbrengen van eigen ervaringen (ik lees Purves' 'expressed response' hierin) in staat zijn 'mondeling of schriftelijk hun persoonlijke reactie op werken te verwoorden en zich rekenschap te geven van hun de loop der tijd en per werk mogelijk wisselende ervaringen. (Het gaat dus uitdrukkelijk om iets anders dan een uittreksel of het interpreteren, analyseren en beargumenteerd oordelen.)'. Duidelijker hoeft de CVEN niet te zijn. Ze is gevoelig gebleken voor de verlan-

gens van de literatuurdidactiek. En ze heeft voorstellen gedaan waarmee zij zeker op onbegrip zowel in de literaire wereld, die wel voor zichzelf anarchie claimt, maar wanneer het om onderwijs gaat nogal autoritair is ingesteld, als in het veld zullen stoten. Maar die het waard zijn in dit tijdschrift en daarbuiten met elan en kracht van argumentatie verdedigd te worden.

Overigens zal het veel docenten hoofdbrekens kosten om de tijdbesteing bij Nederlands, zoals voorgesteld door de CVEN, te realiseren. Zij adviseert aan taalvaardigheid 55 % van de tijd te besteden, aan taalbeschouwing 10 % en aan literatuuronderwijs 35 %. Het is een quotering die suggereert dat de verschillende onderdelen van het vak apart van elkaar worden gegeven, maar de werkelijkheid is dikwijls anders. In dit nummer van Tsjip behoeft men maar het interview met de Apeldoornse docenten Ophof en Heerze te lezen om te beseffen dat er, wil men het literatuuronderwijs het volle pond geven, heel aanvaardbare oplossingen gevonden kunnen worden.

Dit betekent dat van docenten en didactici veel gevergd gaat worden. Ook voor de stichting Promotie Literatuuronderwijs heeft de strekking van dit rapport consequenties. Het bestuur staat voor de taak na te gaan welke dienstverlening door ons verzorgd kan worden. Onze werkgroepen 'Vernieuwing lespraktijk' en 'Scholing en nascholing' kunnen enthousiaste, intelligente mensen gebruiken die met dit literatuuronderwijs te maken willen hebben. Laten zij zich in de komende weken en maanden warm lopen om na de jaarwisseling van zich te doen horen. De redactie bereidt nummer 4 voor, waarin dit CVEN-rapport centraal komt te staan. Wilt u in Tsjip 4 het uwe erover zeggen, laat het ons zo spoedig mogelijk weten. Als Uw mening naar het oordeel van de redactie voldoende oorspronkelijkheid bezit, zullen we een vorm vinden om haar hier weer te geven.

